

NUMMER 1.2025 • Nämndeman i fokus • Nytt och noterat • Föreningsnytt •
Domstolsverket informerar • En tidning från Nämndemännens Riksförbund

Nämnde mannen

KARIN BERÄTTAR OM UTSATTA KVINNOR

RÄTTSTATEN – VAD STÅR PÅ SPEL?

MEDLEMSTILLVÄXT I GÖTEBORG

LEDARE

Lika rätt för alla nämndemän – även de med funktionsnedsättning

NÄMNDEMÄNNENS RIKSFÖRBUND har på senare tid fått uppgifter om att nämndemän med olika hinder inte får de hjälpmedel de behöver. Trots vår gemensamma strävan i samhället om gott bemötande och hög tillgänglighet nekas de nödvändiga hjälpmedel. Detta försvarar, och ibland till och med omöjliggör, för dessa nämndemän att fullgöra uppdraget. Så kan det inte fortsätta.

”Nämndemän med funktionsnedsättning ska inte själva behöva kämpa för sina rättigheter.”

Det borde vara en självklarhet att domstolarna säkerställer att nämndemän har tillgång till de hjälpmedel som behövs. Det kan gälla hörselslingor, texttolkning och digitala verktyg. Lokaler måste vara fysiskt tillgängliga, och attityder måste förändras.

DET BEHÖVS EN BÄTTRE DIALOG – nämndemän med funktionsnedsättning ska inte själva behöva kämpa för sina rättigheter – det ska vara en självklarhet.

Sverige har länge varit en föregångare när det gäller mänskliga rättigheter och inkludering, men vi kan inte nöja oss med fina principer på pappret. Ska vi ha ett rättssystem som speglar samhället och dess värderingar, måste vi också se till att de som vill och kan bidra ges rätt förutsättningar.

GRUNTANKEN MED NÄMNDEMÄN är att de som väljs för uppdraget ska spegla befolkningen, och befolkningen består av personer med eller utan funktionsnedsättning.

Nämndemännens Riksförbund arbetar målmedvetet med att bredda rekryteringen av nämndemän, inte minst genom att påverka de politiska partierna att ta sitt nomineringsarbete

på största allvar. Det får aldrig råda någon tvekan om att personer som är lämpade för uppdraget diskvalificeras på grund av att de har en funktionsnedsättning. Det handlar om att delta på lika villkor

– och i slutänden om alla människors lika värde.

I MÅNGA LOKALA nämndemannaföreningar är det nu årsmötetider. Jag har sagt det många gånger: Ni som engagerar er i nämndemannaföreningarna är grunden för vårt förbund och vår framgång. Det är också i hög grad er förtjänst att vi fortsätter öka vårt medlemsantal.

Till dig som omvals till styrelsen vill jag säga: Tack för att du fortsätter ditt engagemang. Och till dig som är nyvald: Välkommen och tack för att du vill bidra till att göra din lokalförening ännu bättre, så att vi nämndemän tillsammans stärker vår roll och betydelse i det demokratiska rättssamhället. *

Linda Ingvarsson

FÖRBUNDSORDFÖRANDE
NÄMNDEMÄNNENS RIKSFÖRBUND

NÄMNDEMAN I FOKUS

Kaj Johansson, 52

Nämndeman i Värmlands tingsrätt och Förvaltningsrätten i Karlstad

BOR: Lägenhet i Karlstad. **FAMILJ:** Ensamstående, fyra barn. **GÖR:** Utbildad fastighetsmäklare, just nu mellan två jobb.

FRITID: Idrottsledare, spelar fotboll, 1:a tenor i manskören Manhem, engagerad i föreningen Män.

BILD: PRIVAT

FÖR OMSORGSFULL MANLIGHET!

Varför är du nämndeman?

Jag är engagerad i förebyggande arbete med unga och det gjorde mig intresserad. Jag gör min första period nu. Som nämndeman gör du en viktig samhällsinsats. Jag tycker egentligen alla borde vara nämndeman någon gång, och att alla ungdomar och politiker skulle se hur en rättgång går till. Det är en ögonöppnare.

Vilka är dina intryck hittills?

Jag har fått bekräftat det jag visste, att en väldigt stor del av alla brott begås av män.

Du är engagerad i föreningen Män, vad är det?

Vi jobbar med att förebygga mäns våld och att förändra destruktiva manlighetsnormer. Vi vill få till en "omsorgsfull manlighet". Kan vi få fler män och pappor att engagera sig i unga killar, blir det färre män i rättssalen i framtiden. Män är problemet – men också lösningen.

• Organisationen Män finns med lokalföreningar över hela landet. www.mfj.se.

Varför är du engagerad i den här frågan?

Problemen växer och samhället sysslar med att lappa, laga och stänga in. I stället måste vi förebygga våldet. En ung pojke kan vi påverka, en vuxen man är svårare. Kvinnor har jobbat i hundra år för jämställdhet. De har kommit en bra bit på väg, men ska vi komma ända fram så måste också män engagera sig. Män lyssnar mer till män – och vi måste våga säga ifrån när någon går över gränsen, på jobbet eller i idrottsföreningen.

Du sitter också i förbundsstyrelsen i Nämndemännens Riksförbund. Du verkar vara föreningsengagerad person?

Ja det stämmer. Jag är social och nyfiken av mig. I en förening möter du alla sorters människor med olika bakgrund och det är spännande. Jag gillar människor helt enkelt. *

Innehåll

NR 1.2025

- 4 Rättsstaten
- 8 Nytt och noterat
- 10 Porträttet: Karin Alfredsson
- 13 Domstolsverket informerar
- 14 Göteborgsregionens Nämndemannaförening
- 15 Samtyckeslagen
- 16 Vad svarar du?
- 19 Sista ordet

BILD: JOHAN WINGBORG

14 Göteborgsregionens Nämndemannaförening

16 Vad svarar du?

OMSLAG: IDA BORG

Nämnde mannen

Ges ut av Nämndemännens Riksförbund. Presslagt mars 2025. Årgång 48.

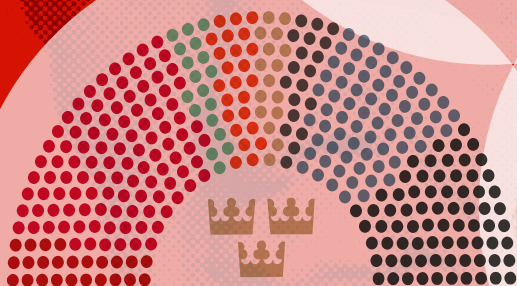
REDAKTÖR: Thomas Östlund, thomas@thomasostlund.se, tel: 070 541 76 28 **ART DIRECTOR:** Ninni Oljemark

ANSVARIG UTGIVARE: Linda Ingvarsson, e-post: linda.ingvarsson@nmrf.se **TRYCK:** Norra Skåne Offset.

Citera gärna, men ange källan. Redaktionen ansvarar ej för insänt, ej beställt material. Övrig information om tidningen och Nämndemännens Riksförbund, se sidan 19. **ISSN 03448-4351**

DÖMANDE
MAKT

LAGSTIFTANDE
MAKT

VERKSTÄLLANDE
MAKT

RÄTTSSSTATEN

Vad står på spel – och vilken roll
har nämndemännen?

Ofta sägs att nämndemännen har en central roll i en demokratisk rättsstat. Men på vilket sätt? Och vad är egentligen en rättsstat? Vi lever i en orolig tid, där grundläggande idéer om hur ett samhälle ska styras står i fokus. Vad är det som står på spel – och har verkliga nämndemännen någon roll i det som sker?

”Makt måste hejda makt”, är ett välkänt citat av den franske filosofen Montesquieu (1689–1755). Lättare sagt än gjort, har det visat sig genom historiens gång.

”Montesquieus maktdelningslära” har haft stort inflytande ända in i vår tid. Grundtanken är att om makten i ett samhälle koncentreras till en person eller institution riskerar det att leda till maktmissbruk och förtryck. Detta var mycket vanligt under Montesquieus 1700-tal. Och det är inte svårt att hitta nutida exempel som avskräcker.

Maktdelningsläran kan enklast beskrivas som en tredelning mellan den lagstiftande (parlament), verkställande (regering/president) och dömande (domstolar) makten. Hur dessa tre maktcentra i ett samhälle ska balanseras är källa till ständiga diskussioner inom statsvetenskapen – och i det vardagliga styret av ett samhälle.

FRIA DOMSTOLAR

De flesta är överens om att fria och självständiga domstolar är en central ingrediens i en demokratisk rättsstat. För medborgarna handlar det inte minst om förutsägbarhet, att ingen ska behandlas godtyckligt av staten. Man ska kunna lita på att de som dömer opartiskt utgår från lagen, inget annat.

Venedigkommissionen har bland annat pekat ut *likhet inför lagen, rättssäkerhet, frånvaro av maktmissbruk och ickediskriminering* som utmärkande för en rättsstat. Kommissionen inrättades efter Berlinmurens fall, i syfte att bistå de forna diktaturerna i Öst- och Centraleuropa att återupprätta den demokratiska rättsstaten.

Lite ironiskt är att just flera av länderna i Östeuropa på senare år varit starkt ifrågasatta, för att undergräva rättsstatens principer. Det gäller inte minst domstolarnas självständighet. I Ungern och under den tidigare regimen i Polen urholkades domstolarnas oberoende. Regeringsmakten tog kontroll över rättsväsendet, till exempel genom att avsätta och pensionera tidigare domare och ersätta dem med nya, mer regeringslojala.

FOLKSUVERÄNITETSPRINCIPEN

Skulle detta kunna hända i Sverige? Vår regeringsform, en av de fyra grundlagarna, inleds med orden: ”All offentlig makt utgår från folket”. Det innebär att Sverige tillämpar den så kallade folksuveränitetsprincipen, genom att de folkvalda – riksdagen – har en förhållandevis stor makt i samhället.

Historikern Peter Johnsson ser risker med riksdagens starka ställning, till exempel möjligheten att snabbt ändra grundlagarna. I skriften *Slå vakt om rättsstaten* pekar han just på folksuveränitetsprincipens koncentration av makten till parlamentet: ”Många röster på populistiska och extrema partier skulle innebära att vår liberala och parlamentariska demokrati kom i gungning, med risk för ett politikerstyrt rättsväsende”, menar han.

Sverige saknar, till skillnad från många andra länder, en konstitutionsdomstol. Sådana domstolars uppgift är att utgöra en balans till försvar för grundlagarna. Men som exemplet →

→ från Östeuropa visar är inte heller det någon vattentät garanti för den demokratiska rättsstatens överlevnad.

SVÅRARE ÄNDRA GRUNDLAGEN

Frågan om domstolarnas självständighet och balansen mellan den politiska och juridiska makten har behandlats i många statliga utredningar. Slutbetänkandet från 2020 års grundlagskommitté kom 2023. Där föreslås ett förstärkt skydd för ändringar av grundlagen. Nu krävs enkel majoritet av två riksdagar med val emellan, medan utredningen föreslår att det andra beslutet ska fattas med två tredjedels majoritet. Dessutom ska ett visst antal ledamöter vara närvarande för att beslutet ska vara giltigt.

Utredningen ägnar även stor uppmärksamhet åt domstolarnas självständighet och föreslår bland annat att Domstolsverket får en ännu mer självständig roll och att den från politiken oberoende tillsättningen av domare ska stärkas. Förslagen har ännu inte lett till några beslut, eftersom andra frågor som berör grundlagen har fortsatt att utredas.

INSYN I DOMSTOLARNA

Det är i perspektivet om maktodelningsprincipen och domstolarnas oberoende man ska

se nämndemännens roll i rättssystemet. Flera statliga utredningar sedan 1980-talet lyfter fram *allmänhetens insyn* i den dömande verksamheten som ett av de främsta skälen för att ha nämndemän.

Ett slutet system utan insyn har alltid sina risker. Till skillnad från politiker kan inte juristdomare ställas till ansvar vid allmänna val. Att domstolarna åtnjuter folkets förtroende och legitimitet i sin maktutövning är därför av stor betydelse. Tanken är att de 8 500 nämndemännen ska bidra just till detta. Nämndemännen knyter därmed an till en lång historisk tradition om att ”var och en har rätt att dömas av sina likar”. Lekmannainflytande i domstolar finns också i många länder, fast i lite olika former.

Utredningarna om nämndemän menar även att ett lekmannainflytande i domstolarna bidrar till bättre domar. Genom nämndemännens ”kunskaper och erfarenheter kan domstolen få fler referenser för sin bedöm-

”Det gäller för alla som värnar en demokratisk rättsstat att vara vaksamma.”

ning”, hävdas i betänkandet *Ändamålsenlig nämndemannamedverkan i domstolarna* från 2013.

DEMOKRATISK KONTROLL

Ytterligare ett skäl som lyfts fram är att nämndemännen bidrar till demokratisk kontroll. De kan ”vara ett skydd för rättssäkerheten och allas likhet inför lagen, och i bästa fall hindra statsmakten från att använda domstolarna som maktinstrument”, står det i betänkandet från 2013.

Sammantaget visar de här argumenten en annan – och mer grundläggande – sida av nämndemannarollen än de vardagliga uppdragen i domstolarna.

Det är samtidigt knappast någon som hävdar att nämndemannasystemet är en garanti, varken mot diktatorer, korrupta juristdomare – och inte heller mot nämndemän som själva agerar olämpligt. Men utvecklingen i världen visar att oberoende domstolar på intet sätt är en självklarhet. Och att det gäller för alla som värnar en demokratisk rättsstat att vara vaksamma. *

TEXT: Thomas Östlund

NÅGRA KÄLLOR

- Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende. Slutbetänkande av 2020 års grundlagskommitté.
- SOU 2013:59: *Ändamålsenlig nämndemannamedverkan i domstolarna*.
- *Slå vakt om Rättsstaten*. Sveriges Advokatsamfund.

SVERIGE PÅ FJÄRDE PLATS I GLOBALT RÄTTSSTATSINDEX

SVERIGE KOMMER PÅ fjärde plats i *World Justice Projects* index för 2024 över hur olika länder lever upp till rättsstatens principer. Mätningen omfattar åtta olika områden, bland annat avgränsningar av regeringsmaktens befogenheter, frånvaro av korruption, transparens samt rättsskipning i domstolar.

SÅ HÄR SER TOPPLISTAN UT:

1. Danmark
2. Norge
3. Finland
4. Sverige
5. Tyskland
6. Nya Zeeland
7. Luxemburg
8. Nederländerna
9. Irland
10. Estland

Noterbart är att EU-landet Ungern hamnar först på plats 122, mellan Bangladesh och Republiken Kongo. Längst ner på listan återfinns Afghanistan, Kambodja och allra sist Venezuela.

- Den ideella organisationen *World Justice Project*, WJP, arbetar för att säkra rättsstatens principer. WJP startades av det Amerikanska Advokatsamfundet 2006.
- Hela listan med ländernas placering i rättsstatsindex och mycket annat om rättsstaten i olika delar av världen finns på www.worldjustice-project.org.

HISTORISKA RUTAN

Von Sydowska mordet

KÄRLEK, DROGER, MORD, flykt och självmord. Allt utspelat i Stockholms överklassmiljö. De Sydowska mordet 1932 har alla ingredienser som gör att det räknas till svensk kriminalhistorias mest uppmärksammade brottsfall. Von Sydowska mordet har skildrats både på film, teater och i radiodokumentärer. Läsvärd är Helena Henschens bok

I skuggan av ett brott från 2004. Helena Henschen var dotterdotter till ett av mordoffren, juristen och politiker Hjalmar von Sydow.

BILD: GAUMONT

Gripande rättegångsdrama om Förintelsen

DE FLESTA KÄNNER till Nürnbergrättegångarna efter andra världskriget. Mindre kända är de så kallade Auschwitzrättegångarna, som ägde rum i Frankfurt mellan 1963 och 1965. I den tyska dramaserien *Tyska huset* får vi i fem avsnitt följa

den första rättegången, utifrån den 24-åriga tolken Eva Bruhns ögon. Serien är baserad på en roman av Annette Hess. Gripande, tänkvärt och spännande om människooöden i kylvattnet av förintelsen. Finns på SVT Play.

ÖKAT SKYDD FÖR OFFENTLIGANSTÄLLDA

REGERINGEN FÖRESLÅR nu ett stärkt skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier.

Förslagen innebär bland annat att:

- bestämmelsen om våld eller hot mot tjänsteman utvidgas och förtydligas,
- ett nytt brott – förolämpning mot tjänsteman – införs,
- maximistrafen skärps för bland annat våld eller hot mot tjänsteman från fängelse i två år till tre år. Lagförslaget behandlas nu av Lagrådet, och planen är att förändringarna ska träda i kraft 2 juli 2025.

I fängelse i världens länder

ÄR DU NYFIKEN på hur många som sitter i fängelse i olika länder? Svaren hittar du på sajten www.prisonstudies.org. Där finns också mycket annat för dig som är intresserad av kriminalvård.

Här är några länder med senaste uppgifter om antal fängslade per 100 000 invånare:

EL SALVADOR: 1 659 (plats 1)

USA: 541 (plats 5)

SVERIGE: 96 (plats 159)

TYSKLAND: 68 (plats 178)

FINLAND: 52 (plats 196)

BILD: UNSPLASH

Högt förtroende för polis och domstolar

74 PROCENT AV SVENSKARNA har stort eller ganska stort förtroende för polisen. De toppar därmed listan bland samhällsinstitutioner i Medieakademiens årliga förtroendebaro-meter. Därefter kommer universitet/högskolor och sjukvården. Domstolarna hamnar på fjärde plats, där 63 procent har stort eller ganska stort förtroende. Längst ner på listan hamnar de politiska partierna, med 16 procent. Drygt 2 500 personer har deltagit i undersökningen. Hela förtroendebaro-metern finns på www.medieakademin.se.

DNA-baserad släktforskning tillåts för att klara upp grova brott

FRÅN 1 JULI kommer polisen att få använda dna-baserad släktforskning för att klara upp mord och grova våldtäkter. Dubbelmordet i Linköping från 2004 löstes när polisen använde just dna-baserad släktforskning i ett pilotprojekt. En man kunde gripas och dömas, 16 år efter det att mordet begicks. Riksdagen beslutade om den nya lagen i februari.

BILD: UNSPLASH

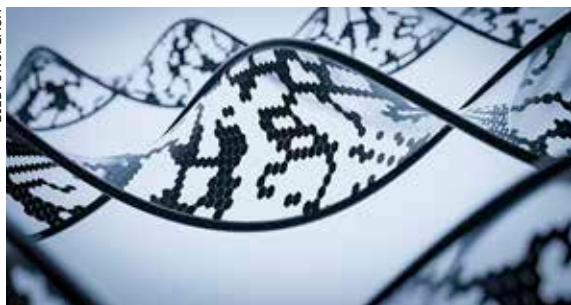

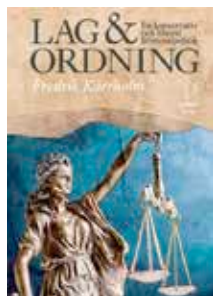
BILD: ISTOCK

Ekobrotten ökar

FÖRRA ÅRET kom över 10 400 ärenden in till Ekobrottsmyndigheten, fler än någonsin tidigare.

Bara sedan 2022 har antalet ärenden ökat med över 3 000. Över 90 procent av alla åtal som väcks vid Ekobrottsmyndigheten vinner helt eller delvis bifall i domstol. Under 2024 lagfördes över 2 700 personer, en ökning med drygt 400 jämfört med 2023.

”Vänlighet är viktigare än visdom, att upptäcka detta är början på visdom”. DALAI LAMA

Lag & ordning – nu som pocket

VARJE DAG SKER våldsamma brott. I boken *Lag & Ordning*, som nu finns i pocket, tar Fredrik Kärrholm ett helhetsgrepp på orsaksanalyser, åtgärder och intresseavvägningar, med liberalkonservativ utgångspunkt. Kärrholm har i många år jobbat som polis i utsatta områden och som analyschef vid polisens nationella underrättelseenhet. Han har tidigare givit ut den uppmärksammade boken *Gangstervåld: Den nya brottsligheten*.

Skrivandet håller ledsamheten i schack

Efter femtio år som journalist och tretton romaner är det kanske dags för **KARIN ALFREDSSON** att luta sig tillbaka? Knappast. Lusten att utmana sig själv och berätta en historia är fortfarande stark. Efter nio år som nämndeman i Solna tingsrätt är hon imponerad över ett rättsväsende som tar sin roll i samhället på stort allvar.

”Full fart framåt.” Så beskriver en gemensam bekant Karin Alfredsson.

– Jo, det stämmer bra, jag är en igångsättare och gillar nya utmaningar. Det ska liksom vara lite svårt, säger hon.

Karin har varit både programchef på SVT och gästprofessor vid Umeå universitet. Men titlar och höga positioner är knappast hennes drivkraft. Inte heller administration och ekonomi.

– Nej, inte alls. Berättandet och nyfikenheten på människor är min grej.

MANLIG JARGONG

Vi möts en vinterdag i Karins frilansgrupp i ett kulturhus i Vasaparken i Stockholm. Med sina 71 år är hon äldst i gänget. Yngst var Karin däremot, när hon i början av sjuttioalet som nitton-årig journalistpraktikant klev in på Aftonbladets tobaksinpyrda redaktion. Här härskade en rå, grabbig jargong och en nedvärderande attityd gentemot kvinnor.

När hon tillsammans med några kvinnliga kolleger skrev det numera legendariska ”Dokumentet” om det unkna klimatet på tidningen, lät reaktionerna inte vänta på sig.

– En morgon i maj 1978 låg Dokumentet på allas skrivbord. De män som varit värst fortsatte som förut. Men många schyssta killar insåg hur vi kvinnor uppfattade alla nedsättande kommentarer och slippiga skämt.

Det viktigaste resultatet av protesten var, enligt Karin, den kvinnoredaktion som formades

på Aftonbladet. Journalistiken vreds till ämnen som barn, familj och hälsa – något som tidigare sällan syntts i tidningen.

– Vi fick en övertygelse om att det går att förändra världen, och det går jag fortfarande omkring och tror att jag kan.

”Släng er i väggen”, tänker Karin när hon ibland hör unga kvinnor sucka över att inget har hänt med jämställdheten.

– Så klart finns alltid mer att göra, men kom inte och säg att inget har hänt. Jag tillhör den första generationen kvinnor som alldeles självklart skulle ha utbildning och yrke. När jag växte upp fanns nästan inga kvinnor som var politiker och definitivt inga pappalediga män.

NÅ UT TILL FLER

Efter många år som journalist hamnade Karin i början av 2000-talet i Afrika för att skriva om bistånd. Mötet med fattigdomen och kvinnors utsatthet drabbade henne hårt. Karin levererade sina artiklar till fackpressen, men samtidigt gnagde något inombords.

– Jag kände att mina texter bara lästes av dem som redan visste. Jag ville nå ut till fler.

Liza Marklund var aktuell med sina samhällskritiska romaner och Karin lät sig inspireras. ”Kanske kan jag också skriva en deckare”, minns hon att hon tänkte. Lättare tänkt än gjort, erkänner Karin nu.

Efter fyra års slit kom 2006 debutromanen *80 grader från Varmvattnet*, som belönades med Svenska Deckarakademiens

PORTRÄTT

Karin Alfredsson, 71

GÖR: Journalist och författare. Ordförande i Svenska Deckarakademien.

BOR: Lägenhet Solna.
FAMILJ: Två söner och fyra barnbarn.

LÄSER: Har just läst om *Gräset sjunger* av Doris Lessing. Lyssnat på Mattias Timanders *Din vilja sitter i skogen*.

Annars mycket deckare.

FÖREBILD: Min farmor Helma Eriksson, född på 1890-talet i Kattisberg i Västerbotten. Hon var äldst av 13 syskon och utbildade sig till småskollärarinna. En oerhört kraftfull kvinna.

➔ debutantpris. Historien kretsar kring abort i Zambia och spinner flera trådar, både till USA och Sverige. I centrum står läkaren Ellen Elg, och hon skulle återkomma i ytterligare fem spänningsromaner, där den röda tråden är kvinnors utsatthet i olika delar av världen. Ellen Elg har konfronterats med bland annat hedersförtryck i Pakistan och hustrumord i Indien.

”Allt viktigt i denna berättelse är sant. Alla likheter med verkligheten är fullkomligt avsiktliga”, står det i inledningen till böckerna om Ellen Elg. För även om de är romaner, bygger grundberättelsen alltid på verkliga händelser.

På senare år har Karin breddat berättandet, och återvänt till 1950-talets Västerbotten

där hon själv växte upp. *Vajlett och Rut* skildrar kärleksrelationen mellan två kvinnor, något onämnt och syndfullt i det frireligiöst präglade landskapet. Ytterligare två romaner följde, som även de kretsar kring människor och händelser i 1950-talets Västerbotten.

IMPONERAD

Även om tangentbordet är Karins hemmaplan, finns det plats för annat i livet. Sedan nio år är hon nämndeman vid Solna tingsrätt, ett uppdrag hon beskriver som ”intressant och lärorikt”.

– Som nämndeman möter du så många olika människoöden, och jag har alltid funderat över hur det kommer sig att vissa begår brott.

Sekretessen är så klart viktig, men Karin förne-

kar inte att rättegångarna bidrar med både kunskap och inspiration i författandet.

– Jag är också imponerad över att rättssystemet fungerar så bra, och att domstolarna tar sitt uppdrag på stort allvar, till exempel genom att kalla in experter och tolkar, även på de minsta språk.

Däremot menar hon att rekryteringen till nämndemannakåren borde breddas och att det skulle vara möjligt att nomineras till nämndeman utanför de politiska partierna.

– Jag har många journalistkollegor som skulle bli utmärkta nämndemän, men de är livrädda för att förknippas med ett politiskt parti.

OHYGGLIGT TOMT

I nära femtio år levde Karin tillsammans med Janne. För fem år sedan avled han efter att en tid varit sjuk i cancer. Samma år omkom hennes dotter Jenny i en trafikolycka i Thailand.

– Det blev så klart ohyggligt tomt. Skrivan- det blev min livlina. När folk frågade hur jag orkade skriva svarade jag att jag inte skulle orka om jag *inte* skrev.

Trots de svåra personliga förlusterna och ett långt yrkesliv är det ingen tvekan om att Karin har blicken riktad framåt, fylld av nya idéer som väntar på att bli verklighet. Just nu upptar podden *Obrottsligt* den mesta av tiden. Den handlar om hur människor genom historien drabbats av sådant som då var brottsligt, till exempel homosexuella relationer, att öppna ett café eller göra reklam för preventivmedel.

”Vår mest entusiastiska publik finns i nämndemannarummet”, skriver Karin i ett mejl efter vårt möte, där hon meddelar att det nu finns elva poddavsnitt att lyssna på.

Planer finns också på en barnbok om brottslingar och en ny historisk roman.

– Jag behöver tempo i livet för att inte bli ledsen. Hjärtat klappar fortfarande för att berätta en bra historia.*

TEXT: Thomas Östlund

* Podden *Obrottsligt* gör Karin Alfredsson med kulturjournalisten Agneta Stefansson. Finns där poddar finns.

Karin Alfredsson har skrivit tretton romaner och är nu också poddare.

FOTO: CARL JOHAN ERIKSON

Thomas Rolén.

Den organiserade brottsligheten utgör ett systemhot och innebär en växande risk för infiltration och påtryckningar mot rättsväsendet och andra offentliga verksamheter. En särskild risk i detta sammanhang är att offentliga myndigheter tecknar hyresavtal med en fastighetsägare som senare visar sig ha kopplingar till grov brottslighet, eller att en fastighet – och därmed hyreskontraktet – överlåts från en seriös ägare till en aktör med sådana kopplingar.

För att undvika att rättsväsendets myndigheter hamnar i denna situation har regeringen gett Polismyndigheten, Kriminalvården och Domstolsverket i uppdrag att gemensamt analysera förutsättningarna för en säker och långsiktig lokalförsörjning (JU 2024/1750). Den 28 februari redovisades uppdraget.

Domstolsverkets generaldirektör Thomas Rolén menar att regeringens uppdraget har varit viktigt för att identifiera

En säker lokalförsörjning

Domstolsverket har haft i uppdrag från regeringen att analysera förutsättningarna för en säker och långsiktig lokalförsörjning.

– Vi har tyvärr sett en utveckling där fastigheter som myndigheter nyttjar hamnar i fel händer, och därför har det här uppdraget varit viktigt, säger Domstolsverkets generaldirektör **THOMAS ROLÉN**.

och minimera säkerhetsrisker kopplade till ägar- och hyresförhållanden.

– Att förhindra att den organiserade brottsligheten får inflytande över fastigheter vi hyr är avgörande för att säkerställa trygga och rättssäkra miljöer för våra verksamheter. Vi har tyvärr sett en utveckling där fastigheter som myndigheter nyttjar hamnar i fel händer, och därför har det här uppdraget varit viktigt för att vi ska undvika att fastna i avtal där ägarförhållanden utgör en säkerhetsrisk, säger han.

VIKTIGA VERKTYG

Riskerna som finns kopplade till myndigheternas hyra av verksamhetslokaler rör främst förändringar av ägandet av fastigheter som inträffar under den tid en myndighet är bunden av ett hyresavtal. Att begränsa fastighetsägarens rättigheter är svårt, eftersom hyresavtal bygger på frivillighet och fastighetsöverlåtelser är en naturlig del av fastighetsmarknaden.

Därför måste det finnas verktyg som gör det möjligt för myndigheterna att hantera situationer med riskfyllda ägarförhållanden.

I utredningen föreslår de tre myndigheterna att de ska ges möjlighet att korrigera ett riskfyllt ägarförhållande. Det ska ske genom att myndigheterna själva förvärvrar den fastighet som fått ett riskfyllt ägarförhållande och därefter säljer den vidare till en fastighetsägare som myndigheterna bedömer som säkra.

Myndigheterna föreslår också att ett system för kontroll av ägarförhållanden skapas med förvärvstillstånd och statligt förköpsrätt som

instrument. Det bör även övervägas om vissa samhällskritiska fastigheter ska ägas permanent av staten.

VILL MINIMERA SÄKERHETSRIKSER

Myndigheterna redovisar också en rad gemensamma arbetsmetoder och förbättringsområden för att minimera säkerhetsrisker i ägarförhållanden av fastigheter där myndigheter hyr lokaler. Bland annat föreslås kontroller mot belastningsregistret, myndighetssamverkan inför avtalstecknande samt nya ägaranvisningar till Specialfastigheter Sverige AB.*

Jens Mattsson
Domstolsverket

FOTO: JOHAN GUNSEUS

Säker lokalförsörjning är viktigt för rättsväsendet.

BILD: JOHAN WINGBORG

BILD: PRIVAT

Ronny Svensson.

På två år har Göteborgsregionens Nämndemannaförening nära fördubblat sitt medlemsantal till 400.

– Det är inget hokus pokus. När folk märker att vi har intressant verksamhet, vill de ofta bli medlemmar. Det säger **RONNY SVENSSON**, föreningens ordförande sedan två år tillbaka.

Nämndemannaföreningen är gemensam för fyra domstolar i Göteborg – tingsrätt, hovrätt, förvaltningsrätt och kammarrätt, samt Varbergs tingsrätt.

– Inför den här valperioden såg vi till att vara med på alla utbildningar. Vi träffade nya nämndemän och informerade om föreningen vid tjuo tillfällen. Det är viktigt att det är enkelt och går snabbt att bli medlem. Du ska kunna swisha direkt, säger Ronny Svensson.

Intressanta föreläsningar och studiebesök är Göteborgsföreningens kärnverksamhet. Minst två aktiviteter i månaden är målet, och det uppfylls för det mesta.

Förra veckan hade de besök av Åklagarmyndigheten, med ett hundratal deltagare. I januari besöktes Skogomeanstalten och i vår blir det studieresa till Kumlaanstalten.

– Vi satsar framför allt på aktiviteter till nytta för oss nämndemän i vårt uppdrag. Vi blir säkrare i vår roll genom att träffas och utbyta erfarenheter, säger Ronny Svensson.

AKTIV STYRELSE

Ett omfattande aktivitetsprogram kräver så klart en hel del jobb.

– Vi har en väldigt bra och aktiv styrelse med nio personer. Alla är med och bidrar, annars skulle det inte funka. Vi ser till att minst en från

styrelsen deltar på varje aktivitet.

En viktig uppgift för föreningen är att vara nämndemannakårens företrädare gentemot de fem domstolarna. Representanter för styrelsen träffar domstolsledningen minst en gång per år.

– Det är en viktig och bra dialog. Vi kontaktar nämndemännen innan mötena så de kan komma med synpunkter, förslag och klagomål. Efteråt rapporterar vi ut hur responsen blev.

Ronny Svensson har varit föreningsengagerad hela livet, så när han fick frågan att ställa upp som ordförande, var det inget stort beslut att tacka ja.

– Nämndemannauppdraget är viktigt, och i grunden handlar vårt arbete i föreningen om att stärka nämndemännen och vår roll i rättssamhället. *

TEXT: **Thomas Östlund**

SAMTYCKESLAGEN

yller syftet men är svår att tillämpa

Samtyckeslagen från 2018 har ett viktigt signalvärde när det gäller allas rätt till sexuellt självbestämmande. Antalet våldtäktsanmälningar utan våldsinslag har ökat sedan lagen infördes. Samtidigt kan reglerna om frivillighet vara svåra att tillämpa. Det framkommer av en ny utvärdering från Brottsförebyggande rådet, Brå.

Den så kallade samtyckeslagen innebär att våldtäkt numera byggs på *avsaknad av frivillighet*. Våld eller hot behöver alltså inte finnas för att ett sexuellt övergrepp ska betraktas som våldtäkt. Nu har Brottsförebyggande rådet, Brå, tagit fram rapporten *Samtyckeslagens tillämpning och konsekvenser*.

Både våldtäktsanmälningarna och antalet fällande domar ökade efter att den nya lagen infördes. Det har också blivit betydligt vanligare med fällande domar för våldtäkt utan våldsinslag, men där målsäganden inte deltagit frivilligt. De ökade från 54 procent 2019 till 78 procent 2023.

– Det som också utmärker de nya fallen som definieras som våldtäkt efter införandet av samtyckeslagen är att parterna är yngre än vid andra typer av våldtäkt. I närmare hälften av anmälningarna är målsäganden en tonåring, säger Stina Holmberg, forsknings- och utredningsråd på Brå.

SVÅRA AVGÖRANDE

Brås studie visar att poliser, åklagare och frivilligorganisationer i grunden är positiva till samtyckeslagen, men att det ibland är svårt att avgöra om en handling är en våldtäkt eller inte.

– Att vi har en samtyckeslag ger en värdefull signal om att allt sex måste vara frivilligt. Men vår studie tydliggör också att våldtäkt,

och då särskilt våldtäkt utan våld, är ett brott som inrymmer särskilda utmaningar för rättsväsendet. Så långt vi kan se efter vår genomgång, handskas dock rättsväsendet överlag bra med dessa svårigheter och tillämpar reglerna i enlighet med lagstiftarens intentioner, säger Stina Holmberg.

Brå lämnar även ett antal förslag på hur tillämpningen av samtyckeslagen kan förbättras. Bland annat föreslår de fler vägledande domar från Högsta domstolen och mer fortbildning bland landets domare om samtyckeslagens innebörd och tillämpning. *

TEXT: Thomas Östlund

BILD: ISTOCK

Våldtäkt byggs enligt samtyckeslagen på *avsaknad av frivillighet*.

Erfarenhet
och sunt
förnuft!

Vad svarar du?

PÅ ARGUMENTEN MOT NÄMNDEMANNASYSTEMET

Nämndemannasystemet är knappast okontroversiellt. Som nämndeman får du vara beredd på att möta invändningar och frågor. Vi har pratat med flera nämndemän – och så här brukar de argumentera.

PERSONER UTAN JURIDISK KOMPETENS SKA VÄL DÖMA I VÅRA DOMSTOLAR?

Poängen med att ha nämndemän är att de *inte* är utbildade jurister. Man kan se det som allmänhetens demokratiska öga in i rättsväsendet. Det betyder inte att det är fritt fram för löst tyckande i domstolen. Lagarna och vad som framkommit under rättegången ska alltid ligga till grund för domen. Men alla bedömningar är inte glasklara, både vad gäller skuldfrågan och påföljden. Här är nämndemännen – med sina erfarenheter och sunda förnuft – ett komplement till den juridiskt utbildade domaren som alltid finns med under rättegången.

Jag har
hört att ni
missköter er?

POLITIKER SKA VÄL INTE DÖMA I DOMSTOLARNA?

Det stämmer inte! Att vara nämndeman är ett strikt opolitiskt uppdrag. Däremot nominerar de politiska partierna de nämndemän som sedan utses av kommunfullmäktige och regionfullmäktige. Men en nämndeman "representerar" inte något parti, vilket många fortfarande tror. Är det då rätt att partierna ska nominera nämndemän? Frågan har diskuterats länge och det finns skilda uppfattningar, även bland nämndemännen. Det är dock inget krav att den som nomineras är medlem i ett parti. Sex procent av dem som nominerades 2023 var det inte. Nämndemännens Riksförbund har länge arbetat med att påverka partierna, så att de bäst lämpade för uppdraget nomineras.

Hur kan det komma sig att...?

Ni är ju inte jurister?

BILD: NINNI OLJEMARK

VARFÖR KAN DET BLI SÅ ATT TRE NÄMNDEMÄN, NOMINERADE FRÅN SAMMA PARTI, KAN FÅ DÖMA I SAMMA MÅL?

Detta kan så klart verka konstigt. Men tänker man ett steg längre – och har i minne att nämndemannauppdraget är strikt opolitiskt – blir det inte längre så konstigt. När domstolen tillsätter nämndemän för ett mål tas därför ingen hänsyn till vilket parti som nominerat dem. Den uppgiften finns över huvud taget inte i domstolarnas system.

NÄMNDEMÄNNEN SKA VÄL SPEGLA BEFOLKNINGEN, MEN SÅ ÄR DET JU INTE NU. ÄR INTE MEDELÅLDERN VÄLDIGT HÖG?

Det stämmer att nämndemännens sammansättning inte speglar befolkningens. Medelåldern är 60 år och andelen utlandsfödda 10 procent, betydligt färre än i befolkningen. Det här är så klart inte bra. Nämndemännens Riksförbund och Domstolsverket arbetar aktivt för att bredda rekryteringen. En förklaring till den höga medelåldern är att uppdraget kräver mycket tid. Långa mål som tar flera dagar, ibland veckor, blir allt vanligare. Yrkesverksamma, yngre nämndemän får ersättning för förlorad arbetsinkomst, men det kan ändå vara svårt för många att vara borta från jobbet så ofta.

JAG HAR HÖRT OM NÄMNDEMÄNNEN MISSKÖTER SIG, TILL OCH MED BEGÅR BROTT. FINNS DET INGEN KOLL PÅ VILKA SOM BLIR NÄMNDEMÄN?

Det är sant att det begås övertramp. Men man ska komma ihåg att verksamheten är mycket omfattande. År 2024 avgjordes 504 000 mål i svenska domstolar och det finns 8 500 nämndemän. Att allt ska gå korrekt till i alla sammanhang kommer nog aldrig att hända.

En av de vanligaste anklagelserna är att nämndemännen sover sig igenom rättegångarna. Det händer, men hör definitivt till undantagen. Det har för övrigt även hänt att rättens ordförande – juristdomaren – nickat till. Men de allra flesta i rättsväsendet, nämndemännen inräknade, sköter sitt uppdrag på ett ansvarsfullt sätt. *

TEXT: **Thomas Östlund**

BILD: ISTOCK

DOMSTOLSVERKET SATSAR PÅ SÄKERHET

PÅ SENARE ÅR har riskerna mot Sveriges Domstolar ökat både i det fysiska och digitala rummet. Domstolsverket fortsätter nu med sina insatser för att stärka säkerheten i domstolsbyggnaderna, men genomför också flera insatser för ökad informationssäkerhet.

– Vi stärker vår yttre och inre säkerhet. Fler domstolar utrustas med fast säkerhetskontroll och vi ökar skyddet mot infiltration och otillbörlig påverkan. Vi fortsätter också arbetet med att förbereda vår verksamhet inför kris och krig, säger Thomas Rolén, generaldirektör på Domstolsverket.

Kolla in hemsidan

PÅ WWW.NMRF.SE finns mycket information. Nu kan du bland annat hitta:

- Nyhetsbrev med aktuell information från förbundet, det senaste från mars 2025.
- Information och kontaktuppgifter till lokalföreningarna.

- Information om ersättning till nämndemän.
- Nämndemannasystemet i medierna.
- Tidigare nummer av tidningen Nämndemannen.

FOTO: ISTOCK

Gilla oss på Facebook!

Nämndemännens Riksförbund finns på Facebook. Nyheter publiceras löpande, vilket gör det smidigare för dig att ta del av viktiga händelser och datum. Gillar du "Nämndemännens Riksförbund NRF" får du automatiskt våra nyhetsuppdateringar.

DET HÄR ÄR NÄMDEMÄNNENS RIKSFÖRBUND:

- Är en ideell, opolitisk och religiöst obunden förening med cirka 3 500 medlemmar.
- Har en bred lokal verksamhet i ett 50-tal lokala nämndemannaföreningar.
- Bidrar till ökad kompetens och

gemenskap bland nämndemännen.

- Bevakar och tillvaratar nämndemännens intressen genom kontakter med riksdag, regering, regioner, kommuner och statliga myndigheter.
- Arbetar för att förbättra nämndemännens villkor, vad gäller arvoden, utbildning etc.

- Är remissinstans i frågor som berör rättsväsendet.
- Bildar opinion för nämndemannasystemets givna plats i en modern demokrati.
- Har en försäkring för alla medlemmar vid föreningsaktiviteter.
- Ger ut tidningen Nämndemannen och driver webbplatsen www.nmrf.se.

KORTA FAKTA OM NÄMNDEMANNASYSTEMET

- Det finns cirka 8 500 nämndemän i Sverige. De avlägger domared och dömer i allmän domstol (tingsrätter och hovrätter) samt i allmän förvaltningsdomstol (förvaltningsrätter och kammarrätter).
- En nämndemans röst väger lika tungt som juristdomarens för hur målet avgörs.
- Nämndemän nomineras av de politiska partierna. Kommunfullmäktige och regionfullmäktige utser nämndemännen utifrån partiernas styrka i kommuner och regioner.
- Nämndemannauppdraget är opolitiskt, och nämndemännen representerar inte sina partier. Nämndemännen ska följa lagen när de dömer.
- Nämndemännen utses vart fjärde år, året efter de allmänna valen. Det varierar hur ofta en nämndeman tjänstgör, 10–20 gånger per år är vanligt.
- Varje nämndeman ska genomgå obligatorisk utbildning.
- Nämndemännens arvode är 680kr/dag, för tjänstgöring mer än tre timmar. De har även rätt till ersättning för inkomstförlust.
- Nämndemannasystemet i Sverige har anor från 1200-talet. Ordet nämndeman är från medeltiden, då byäldste namngav de som skulle sitta vid tinget (Nämnda män = nämndemän). Lekmän (juridiskt oskolade) i domstolar finns i många länder, i skiftande former.

NÄMNDEMÄNNENS RIKSFÖRBUND

Postadress Box 2914
187 29 Täby

E-post kansli@nmrf.se

Webbplats www.nmrf.se

Facebook Nämndemännens
Riksförbund NRF

Bankgiro Nämndemännens
Riksförbund 5360-9855

Förbundsordförande

Linda Ingvarsson,
linda.ingvarsson@nmrf.se.

Förbundsstyrelsen presenteras på www.nmrf.se.

Valberedning Roine Hangvar
(sammanställande)
roine.hangvar@nmrf.se

PRENUMERATION

Prenumeration: 120 kronor per år (fyra nummer).

Lösnummer: 40 kronor. **För prenumeration:** kontakta NRF:s kansli (se ovan).

REDAKTÖREN

Inga "edgelorder" i domstolen

HAR DU HÖRT talas om "edgelord"?

Jag stötte nyss på ordet. Google förklarar att det är en person i offentligheten som medvetet, ofta på sociala medier, framför kontroversiella åsikter, kränkningar och provokationer. Syftet är att chockera och framställa sig själv som modig sanningssägare. Genast kom jag att tänka på personer som passar in i beskrivningen. Säkert kan du också påminna dig några edgelorder.

VISST KAN PROVOKATIONEN ha sina poänger. Vi behöver människor som kan spetsa till, utmana och avslöja kejsarens nya kläder. Samtidigt kan det bli oändligt tröttsamt med inflation i provokation, där enda syftet är att skrika mest, högst och värst. Jag anar också en smittoeffekt i den politiska debatten, där sansade samtal ersätts av verbala anklagelser och utfall.

ATT KÄNSLORNA KAN svalla under en domstolsförhandling råder det knappast någon tvekan om. Men där finns också domarna – nämndemän och ordförande. En del av deras uppgift är att se till att det hela går till på ett respektfullt och civiliserat och sätt. Edgelorder har knappast någon plats i domstolarna. På sociala medier avgör du och jag om vi vill lyssna, eller avfärda dem.

Thomas Östlund
CHEFREDAKTÖR

Kom med du också!

Ditt medlemskap i Nämndemännens Riksförbund är en röst för nämndemanssystemets givna plats i ett modernt samhälle. Som medlem bidrar du till arbetet med att förbättra villkoren för oss nämndemän.

Vill du delta i vår verksamhet finns många möjligheter, i någon av våra lokalföreningar över hela landet.

LOKALA NÄMNDEMANNAFÖRENINGAR

REGION 1

- Luleå Nämndemannaförening
- Skellefteå Nämndemannaförening
- Umeå Nämndemannaförening

REGION 2

- Ångermanlands Nämndemannaförening
- Jämtlands Läns Nämndemannaförening
- Sundsvalls Nämndemannaförening

REGION 3

- Dalarnas Nämndemannaförening
- Falu Domstolars Nämndemannaförening
- Gästrikens Nämndemannaförening
- Hälsinglands Nämndemannaförening

REGION 4

- Enköping-Håbo Nämndemannaförening
- Upplands Nämndemannaförening
- Västmanlands Nämndemannaförening
- Värmlands Nämndemannaförening
- Örebro Läns Nämndemannaförening

REGION 5

- Nämndemannaföreningen vid Förvaltningsrätten i Stockholm
- Gotlands Nämndemannaförening
- Nämndemannaföreningen i Attunda tingsrätt
- Nämndemannaföreningen vid Kammarrätten i Stockholm
- Solna Nämndemannaförening
- Stockholms Nämndemannaförening (Stockholms tingsrätt)
- Nämndemannaföreningen vid Svea hovrätt i Stockholm
- Södertörns Nämndemannaförening

REGION 6

- Eskilstuna Strängnäs Nämndemannaförening
- Linköpings Nämndemannaförening
- Norrköpings Nämndemannaförening
- Nyköpings Nämndemannaförening

REGION 7

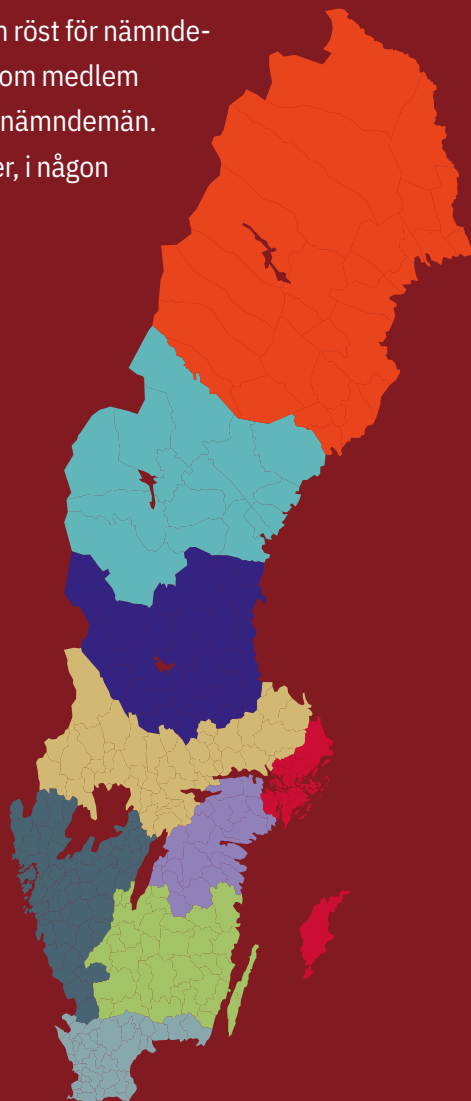
- Alingsås Nämndemannaförening
- Göteborgsregionens Nämndemannaförening
- Halmstads Nämndemannaförening
- Norra Dal Nämndemannaförening
- Skaraborgs Nämndemannaförening
- Uddevalla Nämndemannaförening
- Vänersborgs Nämndemannaförening

REGION 8

- Eksjö Nämndemannaförening
- Jönköpings Nämndemannaförening
- Kalmar-Ölands Nämndemannaförening
- Kronobergs Nämndemannaförening
- Nämndemannaföreningen Norra Kalmar län

REGION 9

- Blekinge Nämndemannaförening
- Helsingborgs Nämndemannaförening
- Nämndemannaföreningen vid Hovrätten över Skåne och Blekinge
- Hässleholms Nämndemannaförening
- Kristianstads Nämndemannaförening
- Lunds Nämndemannaförening
- Förvaltningsrätten i Malmö Nämndemannaförening
- Malmö Nämndemannaförening
- Ystads Nämndemannaförening

Välkommen till Nämndemännens Riksförbund!

HUR BLIR JAG MEDLEM? Enklast är att gå in på www.nmrf.se under fliken "Medlem". Där finns all information du behöver. Du kan också ta dig till medlemsidan via qrkoden.

